

LUKIŠKIŲ AIKŠTĖS SUPLANAVIMO IR SIMBOLIO "LAISVĖ" SUKŪRIMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

I

Aikštės rekonstrukcija, suteikiant jai naują estetinį pavidalą ir funkcinę prasmę, skatina esminės permainos Lietuvos gyvenime ir visuomenės sąmonėje. Ši vieta buvo ir bus išskirtinė urbanistiniame sostinės audinyje, čia tradiciškai yra susiklosčiusi administracinių, kultūrinių, religinių sąsajų visuma.

Aikštę iš visų pusių supa žaluma, gatvės ir esami statiniai: šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčia, buvęs KGB, dabar Teismo rūmų pastatas su Genocido muziejumi, Muzikos akademija, vyriausybės įstaigos, gyvenamieji namai. Visa ši semantiškai turtinga istorinė–architektūrinė erdvė kelia aikštės rekonstrukcijai ypatingus reikalavimus.

Nuo XIX a. aikštė žinoma kaip žmonių susitelkimo, egzekucijų vykdymo, mugių, turgų, vėliau – pompastiškų sovietinių demonstracijų, o kai kam – tremties pradžios, pagaliau pasivaikščiojimų ir susitikimų vieta.

II

Pagrindinis perkuriamos aikštės struktūrinis elementas – architektūrinė–skulptūrinė kompozicija "**Laisvė**".

Aikštės centre iškilusi "Laisvė" vizualiai susieja istorinėje atmintyje glūdinčias asociacijas – tai simbolis, įprasminantis laisvės siekusių, siekiančių ir sieksiančių žmonių gyvenimus. Laiko tėkmė išblukina įvykių detales, spalvas, tačiau amžina lieka praeities–dabarties sankirta – kryžiaus simbolis, triumfo arka.

Naujai formuojama pagrindinė kvadratinė aikštės dalis išgrindžiama tamsios spalvos tašyto granito plokštėmis. Šiame kvadrato šviesesniais ruožais išsiskiria pėsčiųjų takai. Medžiai išlieka, vejos ir želdiniai komponuojami pagal naują aikštės schemą. Pagrindinė aikštės dalis gali būti naudojama įvairiems visuomeniniams renginiams: iškilmingsiems minėjimams, karių parodoms, spektakliams, koncertams ir kitokiems susibūrimams.

Kompozicinė idėja grindžiama pasikartojančiu T formos kryžiumi, simbolizuojančiu auką ir prisikėlimą, kankinystę krikščionybės priešaušryje ir krikščionybės pradžią Lietuvoje. Taip vedama akis rytų–vakarų kryptimi nuo Arkikatedros ir Trijų kryžių kalno link Seimo rūmų.

Iš skirtingų pusių ši lakoniškų formų skulptūra atsiveria vis naujomis reikšmėmis: kolonų ritmas, padvelkęs 1864 m. kartuvių šalčiu, atsisuka į mus Triumfo arka, liudijančia laisvės pergale prieš prievartą.

III

Konkurso komisijos ekspertai ir LR Seimo Istorinių Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo sukakčių minėjimo narys doc. Romas Batūra savo pastabose projektui "Laisvė" išsakė mintis, kad simbolis turėtų atspindėti keturias svarbiausias, tarptautinio masto Lietuvos Laisvės kovų epochas:

1. Senovės, XIII – XV a., 250 m. gynybinės kovos už tautos ir valstybės egzistenciją prieš agresyviausias jėgas – Kryžiuočių ordiną ir Aukso ordą;
2. XVIII a.pab. – XIX a. (1794, 1830–1831, 1863–1864 m.) sukilimus prieš Rusijos okupaciją;
3. 1919–1920 m. Nepriklausomybės kovas trimis frontais;
4. Lietuvos partizanų (1944–1953 bei vėlesnių metų) kovas už Lietuvos Nepriklausomybę.

Atsižvelgdami į ekspertų pastabas, "Laisvės" monumento kompoziciją papildėme struktūriniais dolmeninės plastikos objektais – **devyniomis granitinėmis stelomis** su iškaltais užrašais. Tai kiekvienam lietuviui reikšmingos įvairių istorinių epochų žymiausių Lietuvos asmenybių mintys, tarytum testamentiniai tekstai kalbantys apie laisvės vertę.

Stelos išdėstomos kolonų ritmu, vizualiai jungiant su buvusiu KGB rūmų pastatu, kurio cokolis jau yra tapęs originaliu memorialiniu paminklu.

Nežinomas Lietuvos karys

"Kaip man gaila karelių. / Aš pilelę supilsiu / Dvejais trejais meteliais, / O karelių nebeužauginsiu / Nei dešimtis metelių."

LDK Gediminas, žuvęs kovose prieš kryžiuočius

"Pirmiau geležis pasikeis į vašką ir vanduo pavirs plienu, negu mes atšauksime mūsų išstartą žodį."

Emilija Pliaterytė, 1830-1831 m. sukilimo vadovė

"Kol gyva, kovosiu už Tėvynę."

Zigmas Sierakauskas, 1863-1864 m. sukilimo vadas, pakartas Lukiškių aikštėje

"Mūšyje kritę sukilėliai nėra nelaimingieji, o Lietuvos sėkla, kuri ateityje pražys skaisčiais laisvės žiedais!"

Kostas Kalinauskas, 1863-1864 m. sukilimo vadas, pakartas Lukiškių aikštėje

"Pavydžiu laisvės net tai po sniegą braidančiai varnai, kurią matau per savo langą."

Povilas Lukšys, 1919 m. pirmasis Nepriklausomybės kovose žuvęs savanoris

"Tad skambinki, varpe, vaikams Lietuvos: tas laisvės nevertas, kas negina jos."

Mečislovas Reinys, Vilniaus vyskupas, sovietų saugumo nukankintas 1953 m.

"Palaiminti nenusilenkę prieš netiesą: jie gyvena amžinai."

Adolfas Ramanauskas–Vanagas, Lietuvos partizanų vadas, KGB nužudytas 1957 m.

"Ne visa numirs su žmogumi. Tėvynės meilė nemari."

Loreta Asanavičiūtė, žuvusi prie LTV bokšto 1991 m. sausio 13 d.

"Individas toks pat didis kaip tauta, jeigu turi tų dorybių, kurios tautą daro didžią."

Filosofinius apmąstymus apie gamtos amžinybę, gyvenimo ir mirties neišardomą sąsają turėtų žadinti **Vanduo**, iš kurio kyla ir kuriame atsispindi vertikalių ritmas. Senovės indoeuropiečių pasaulėžiūroje mirusiųjų pasaulį nuo gyvųjų skiria vandens "lankos".

Vandens, kaip pirminės materijos, visų pradžių pradžios buvimas šioje erdvėje, kuria vizualinį vaizdinį, naikinantį sąlyčio ribas tarp vertikalių atramų įtvirtinimo žemėje, neapibrėžtai pratęsiant jas ir į požemio gelmes, ir į dangų. Mitologinis vandens kodas susieja tris Visatos sferas – dangų, žemę ir požemį.

Dvasios veržimasi aukštyn, apmokėtą netekties auka, apvalytą ir pakylėtą kryžiaus leitmotyvu iki visa atperkančio gyvybės altoriaus, įkūnija slėpingas ir prakilniai ramus **Žalčio ženklas**. Žaltys – atsinaujinimo, gyvybės, išminties simbolis, lydėjęs baltus nuo pat įsikūrimo šiose žemėse. Žalčio mitologema – viena iš kertinių senovės baltų pasaulėžiūroje, kalbanti apie pasaulio sukūrimo mitą, žemės atsiskyrimą nuo vandens.

A.J.Greimas apie žaltį rašo kaip apie gerąją gyvatę, įkurdintą troboje po girnomis ąsotyje su žeme. Eglės – žalčio pačios mitas yra unikalus, sutinkamas tik baltų mitologijoje.

Reikšminga ir tai, kad paminklas stovi vienoje ašyje su obelisku tremties aukoms bei Tautos namais, kuriuos dar J.Basanavičius ir M.K.Čiurlionis svajojo matyti ant kalno.

Žvelgiant į paminklą iš šiaurės pusės nuo bažnyčios ar esamo paminklo, skirto sukilimo vadams, skulptūros viršutinė dalis Žaltys atsiduria vienoje plokštumoje ir regimai sutampa su Tautos namų pamatais. Tada trijų kolonų ritmas be savo meninės išraiškos ir konstrukcinio krūvio gali būti suvokiamas kaip magiškas skaitmuo "3", reiškiantis tris lemtingus bandymus sukurti Lietuvą, **tris jos valstybingumo įtvirtinimus istorijoje**.

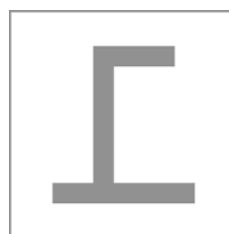
Archajiškos pasaulėjautos atspindžiai ir sąsajos su senąja lietuvių mitologija apjungia šį šiuolaikinės stiliškos kūrinį į skaidrią, permatomą visumą. Savo formomis monumentas "Laisvė" ir devynios memorialinės stelos įsilieja į supančią aplinką.

Trys kryžiai – trejybės simbolis, trys istorinės Lietuvos

Triumfo arka – pergalės ir laisvos valstybės simbolis

Kartuvės – 1863-1864 m. sukilimo vadų egzekucija

Žalčio ženklas – išminties, gyvybės ir atsinaujinimo simbolis

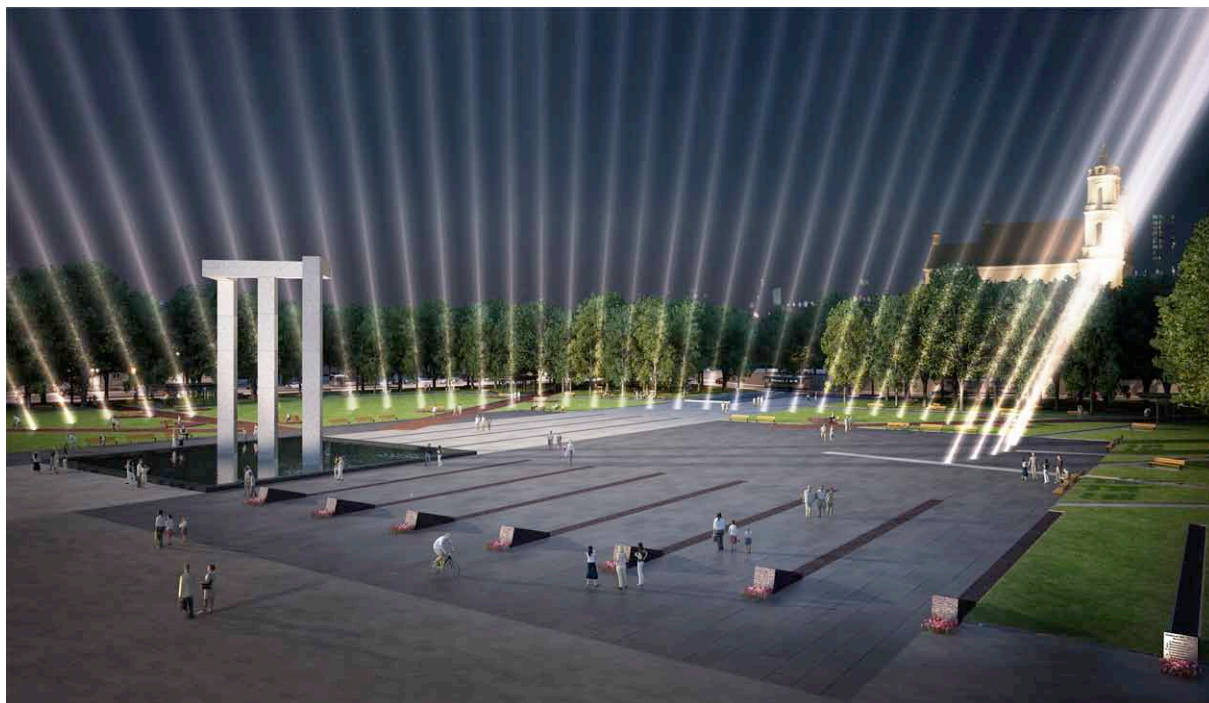
Lukiškių aikštės pertvarkymas atneš ne tik dvasinę, bet ir ilgalaikę visuomeninę bei ekonominę naudą. Urbanistinė infrastruktūra kuria investicijoms palankią terpę, suteikia galimybę naudoti Lukiškių aikštės požeminę dalį **1320 vietų** automobilių saugyklai bei viešiesiems tualetams įrengti.

Nauja, lyg medžio šakos bėgančių takų sistema formuoja visiems patrauklią, jaukią rekreacinę aikštės–parko erdvę.

Aikštėje įrengiamos kavinės, prie takų – **125 suolai** (500 vietų), apsupti gėlynų. Suolai, esantys šiaurinėje aikštės dalyje, išdėstyti įrengiant patogias erdves klausytis šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios **kariliono varpų** koncertų.

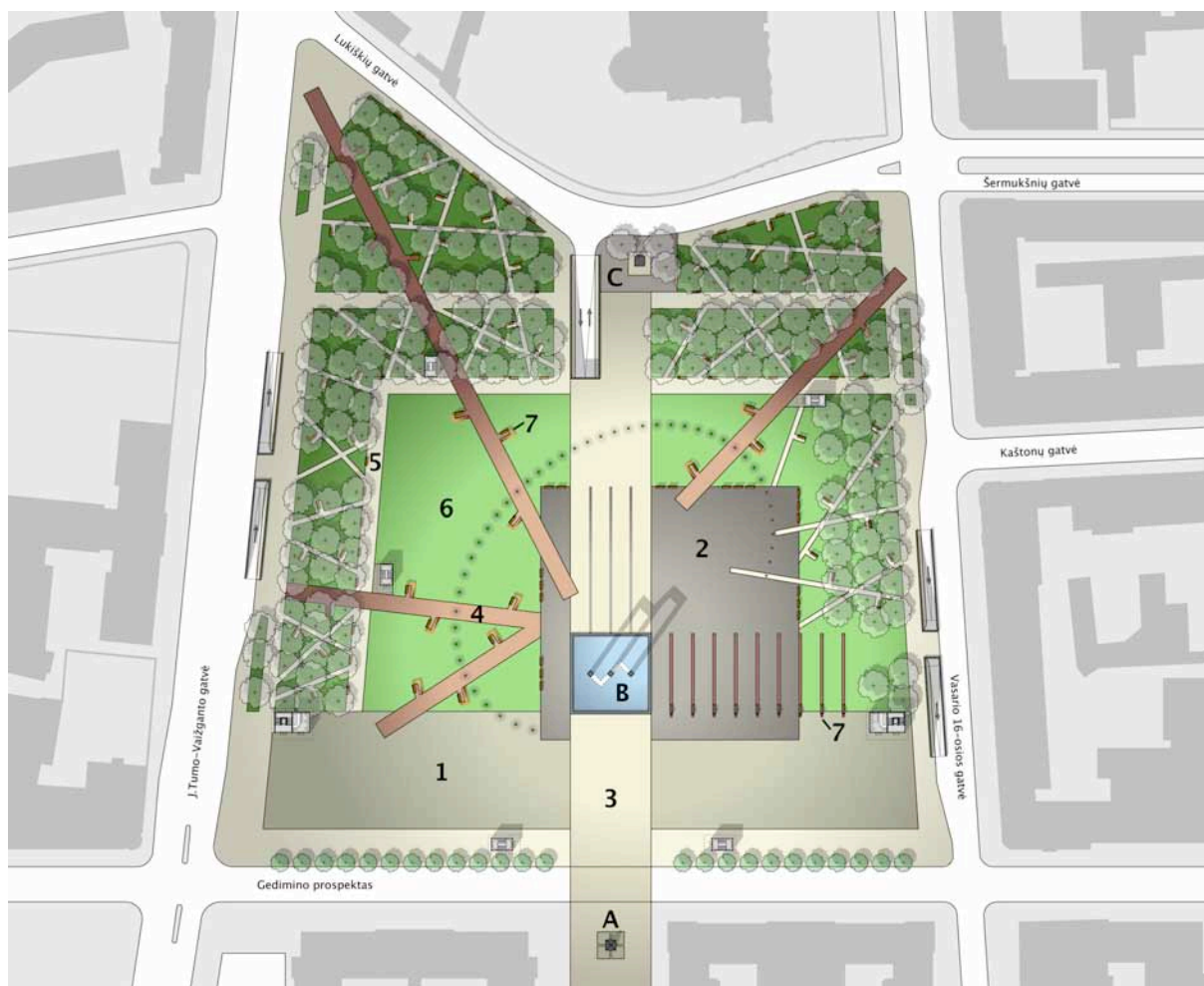
Į Lukiškių aikštę eisime pasivaikščioti, susitikti, rinksimės į šventinius renginius, koncertus. Iškilmių metu šviesos stulpų aureolė apgaubs "Laisvę", atminties stelas ir žmones.

Susitikime Lukiškių aikštėje!

Kęstutis ANTANĖLIS
Dalius REGELSKIS

Lukiškių aikštės pagrindinės dangos ir jų kiekiai

1. Karinių ir iškilmingų eisenų zona palei Gedimino pr. (194 x 35 m).
Danga – pilko granito plokštės, plotas – 5240 m².
2. Aikštės memorialinė-reprezentacinė zona (77 x 75 m).
Danga – tamsiai pilko granito plokštės, plotas – 4185 m².
3. Centrinis aikštės takas, jungiantis tris paminklines vietas:
A) esamą paminklą sovietinės okupacijos aukoms prie buvusių KGB rūmų pastato,
B) naująjį "Laisvės" paminklą su memorialinėmis stelomis,
C) esamą paminklinę lentą 1863 m. sukilimo vadams bei kryžių žuvusiems už Tėvynę.
Danga – šviesiai pilko granito plokštės, plotas – 3810 m².
4. Pagrindiniai jungiamieji aikštės takai, vedantys link Laisvės paminklo.
Danga – rausvo granito plokštės, plotas – 2076 m².
5. Aplinkiniai aikštės takai ir tarp medžių formuojamos vidinės takų jungtys.
Danga – ochrinės spalvos granito plokštės, plotas – 9984 m².
6. Žolės plotai: atviroje erdvėje – 5960 m², po medžiais – 8880 m².
Bendras plotas – 14840 m².
7. Gėlynai: 12 apželdintų plotų prie suolų – po 3,4 m², 9 plotai prie stelių – po 1 m².
Bendras plotas – 50 m².